

**Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Національний університет цивільного захисту України**

Надзвичайні ситуації та загрози їх виникнення

2

Упродовж 2024 року в Україні зареєстровано 106 надзвичайних ситуацій (далі – НС), які відповідно до Національного класифікатора «Класифікатор надзвичайних ситуацій» ДК 019:2010 розподілилися на: **НС техногенного характеру – 34; НС природного характеру – 67; соціальні НС – 5.**

Внаслідок цих надзвичайних ситуацій загинули **148 осіб** (з них **31 дитина**) та постраждало **295 осіб** (з них **132 дитини**).

За масштабами надзвичайні ситуації, що виникли у 2024 році, розподілилися на:

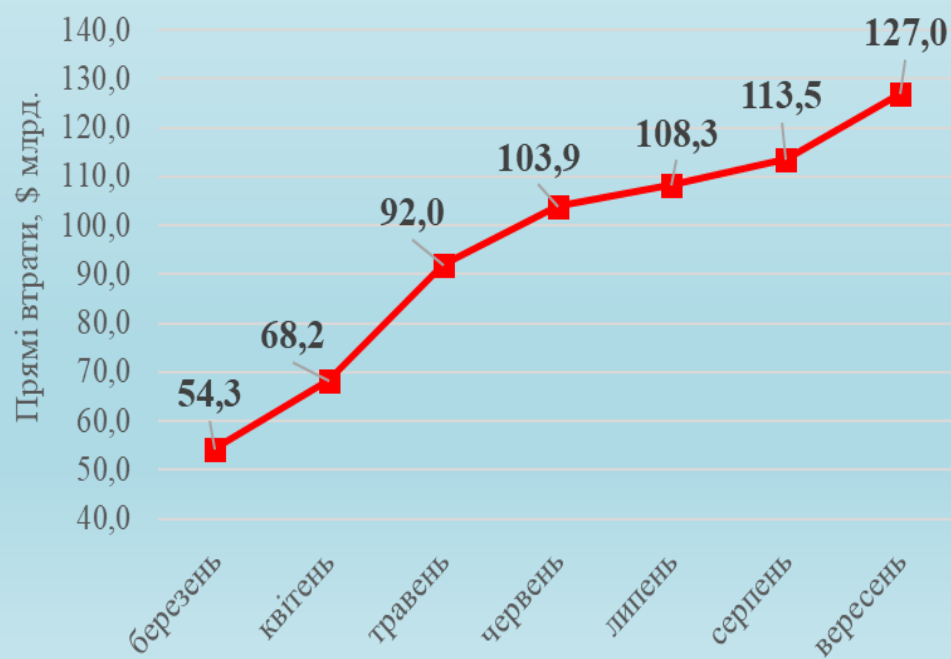
- **державного рівня – 1;**
- **регіонального рівня – 3;**
- **місцевого рівня – 66;**
- **об'єктового рівня – 36.**

Дані про надзвичайні ситуації	2023 рік станом на 31.12.2023	2024 рік станом на 31.12.2024	Зменшення (збільшення), у відсотках
Загальна кількість НС:	110	106	3,6 ↓
<i>з них за характером походження:</i>			
Техногенного характеру	49	34	30,6 ↓
Природного характеру	60	67	11,7 ↑
Соціальні	1	5	в 4 рази ↑
Воєнні	0	0	0,0
<i>з них за рівнями:</i>			
Державного рівня	4	1	75,0 ↓
Регіонального рівня	5	3	40,0 ↓
Місцевого рівня	55	66	20,0 ↑
Об'єктового рівня	46	36	21,7 ↓
Загинуло людей внаслідок НС*	159	148	6,9 ↓
Постраждало людей внаслідок НС*	884	295	66,6 ↓

*без урахування кількості загиблих та травмованих унаслідок НС державного рівня воєнного характеру, пов'язаної із широкомасштабною збройною агресією рф проти України у лютому 2022 року, розвиток НС триває, дані уточнюються

4

Натомість у лютому 2022 року зареєстровано НС воєнного характеру державного рівня у зв'язку з широкомасштабним вторгненням на територію України збройних сил російської федерації.

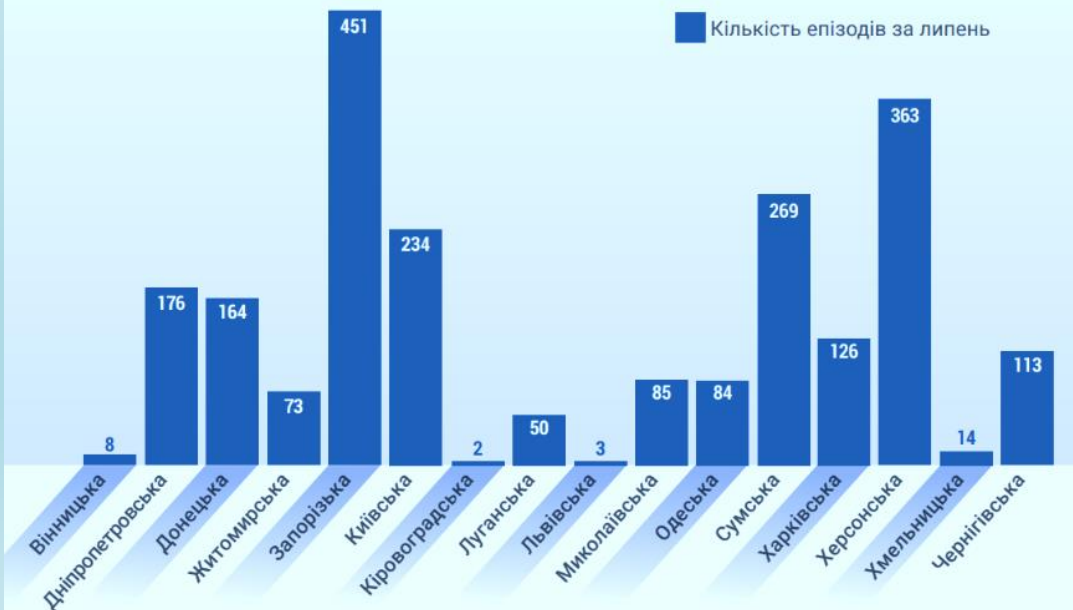

Динаміка сукупної оцінки
прямих втрат економіки
України, \$ млрд

Карта окупації України

Інформація щодо кількості епізодів у розрізі областей (березень 2024 р.)

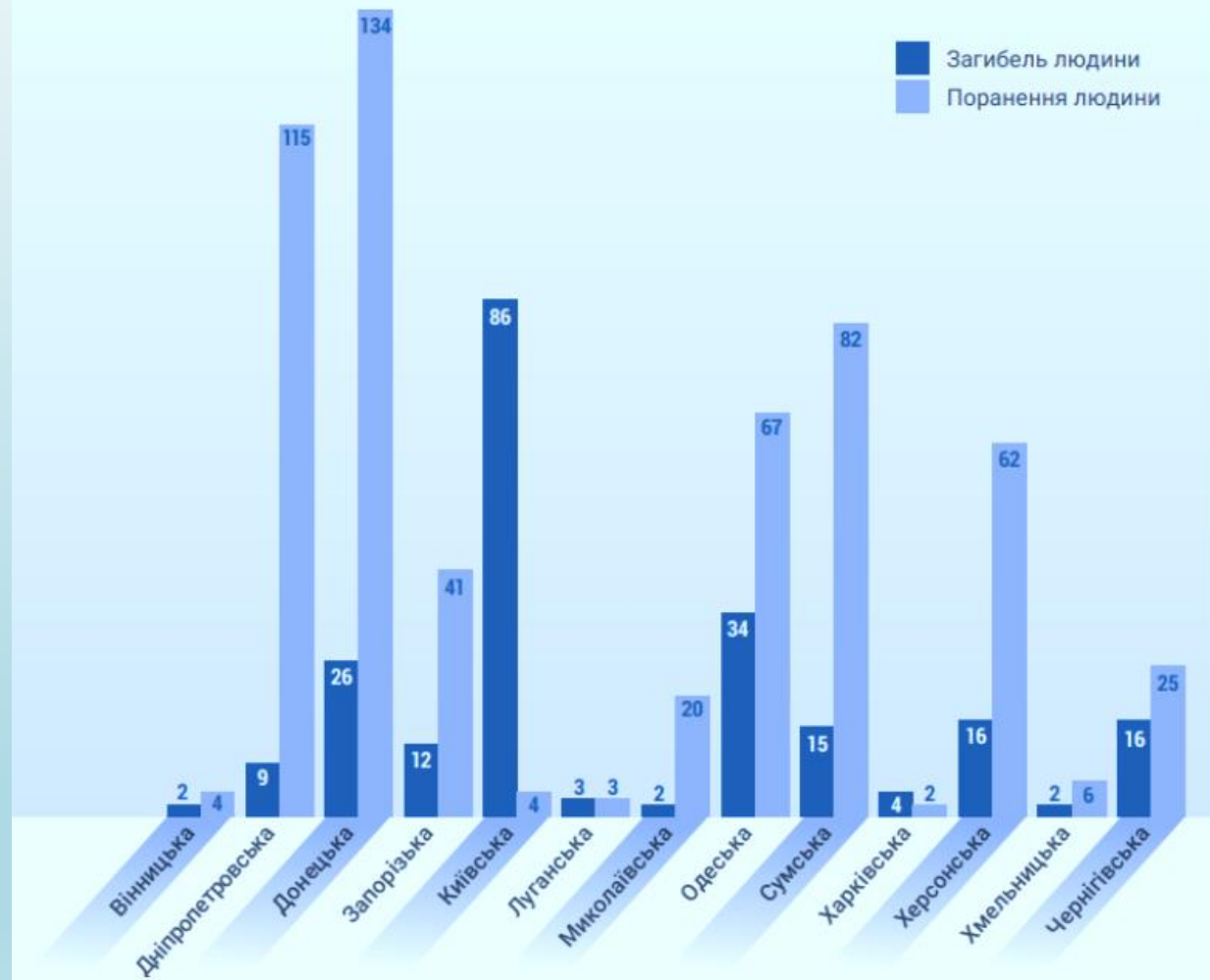

Розподіл
військових
епізодів за
областями
держави

Розподіл
кількості
загиблих та
поранених у
розрізі
областей

Інформація щодо кількості загиблих та поранених у розрізі областей
(березень 2024 р.)

План лекції

1. Визначення надзвичайної ситуації та порядок класифікації надзвичайних ситуацій.
2. Тріада «небезпека – ризик – безпека». Види ризиків.
3. Пожежні ризики.
4. Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації».
5. Концепція управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

1. Визначення надзвичайної ситуації та порядок класифікації надзвичайних ситуацій

У відповідності до Кодексу цивільного захисту України:

Надзвичайна ситуація — обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Представлення процесів зародження на окремій території джерел надзвичайних ситуацій

ДЖЕРЕЛА ПРИРОДНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

- 1' – джерела атмосферного походження;
- 2' – джерела біосферного походження;
- 3' – джерела гідросферного походження;
- 4' – джерела літосферного походження;

ДЖЕРЕЛА ТЕХНОГЕННОЇ НЕБЕЗПЕКИ

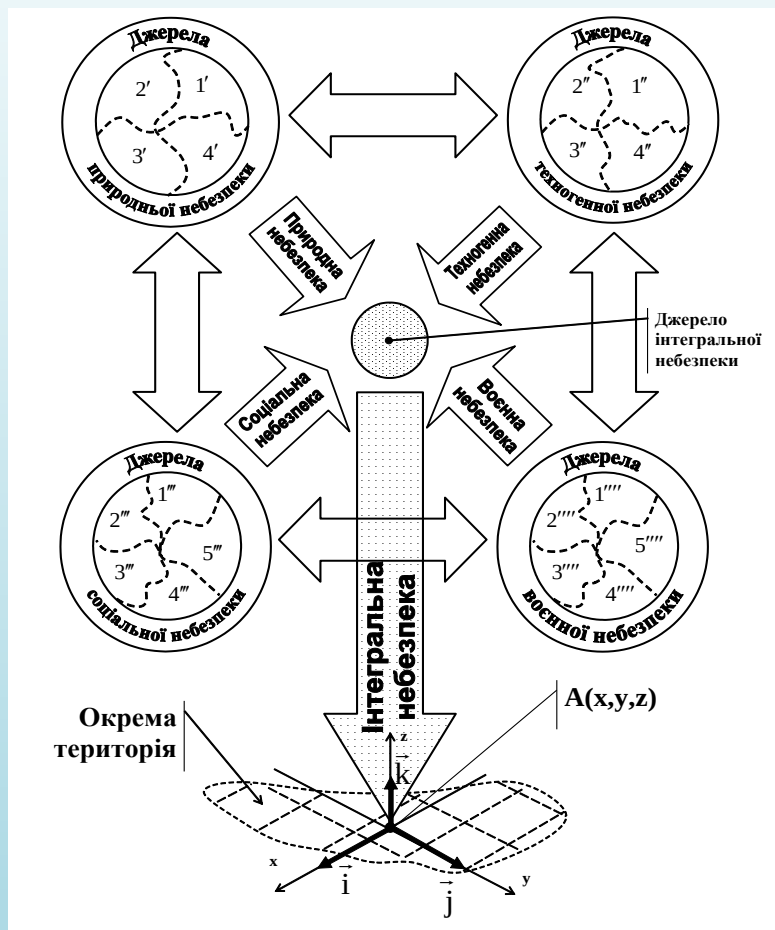
- 1'' – аварії на промислових об'єктах і транспорті;
- 2'' – вибухи;
- 3'' – пожежі;
- 4'' – вивільнення інших видів енергії;

ДЖЕРЕЛА СОЦІАЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

- 1''' – психологічні особливості особи і особливості виховання;
- 2''' – несприятливе положення особи;
- 3''' – соціальна несправедливість;
- 4''' – напруженість у міжгрупових, міжконфесійних і міжнаціональних стосунках;
- 5''' – негативні соціальні процеси, що приводять до руйнування етичних засад і соціальної стійкості особи, законопослушності

ДЖЕРЕЛА ВОЄННОЇ НЕБЕЗПЕКИ

- 1'''' – наявність гострих суперечностей, розв'язання яких є можливим лише із застосуванням воєнної сили;
- 2'''' – наявність у однієї із сторін достатньої кількості військових сил і засобів для розв'язання суперечності на свою користь або здатність держави створити такі сили в перспективі;
- 3'''' – наявність у лідерів або урядів політичної волі або рішучості піти на застосування сили, здатності використовувати збройні сили для вирішення можливого конфлікту;
- 4'''' – наявність надійних союзників серед держав, їх коаліцій або інших суб'єктів військово-політичних відносин;
- 5'''' – сприятливі геополітичні умови та реальна (або прогнозована) військово-політична обстановка для здійснення військових акцій.

Зона надзвичайної ситуації — окрема територія, акваторія, де сталася надзвичайна ситуація.

Зона можливого ураження — окрема територія, акваторія, на якій внаслідок настання надзвичайної ситуації виникає загроза життю або здоров'ю людей та заподіяна шкода майну.

Небезпечна подія - подія, у тому числі катастрофа, аварія, пожежа, стихійне лихо, епідемія, епізоотія, епіфітотія, яка за своїми наслідками становить загрозу життю або здоров'ю населення чи призводить до завдання матеріальних збитків

Небезпечний чинник - складова частина небезпечного явища (пожежа, вибух, викидання, загроза викидання небезпечних хімічних, радіоактивних і біологічно небезпечних речовин) або процесу, що характеризується фізичною, хімічною, біологічною чи іншою дією (впливом), перевищенням нормативних показників і створює загрозу життю та/або здоров'ю людини

Аварія — небезпечна подія техногенного характеру, яка спричинила загибель людей чи створює на об'єкті або території загрозу життю та здоров'ю людей і призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи завдає шкоди довкіллю.

Катастрофа — велика за масштабами аварія чи інша подія, яка призводить до тяжких і трагічних наслідків.

Епідемія – масове поширення інфекційної хвороби серед населення відповідної території за короткий проміжок часу.

Епізоотія – широке поширення заразної хвороби тварин за короткий проміжок часу, що значно перевищує звичайний рівень захворюваності на цю хворобу на відповідній території.

Епіфітотія – широке поширення на території однієї або кількох адміністративно-територіальних одиниць заразної хвороби рослин, що значно перевищує звичайний рівень захворюваності на цю хворобу на відповідній території

Порядок класифікації надзвичайних ситуацій

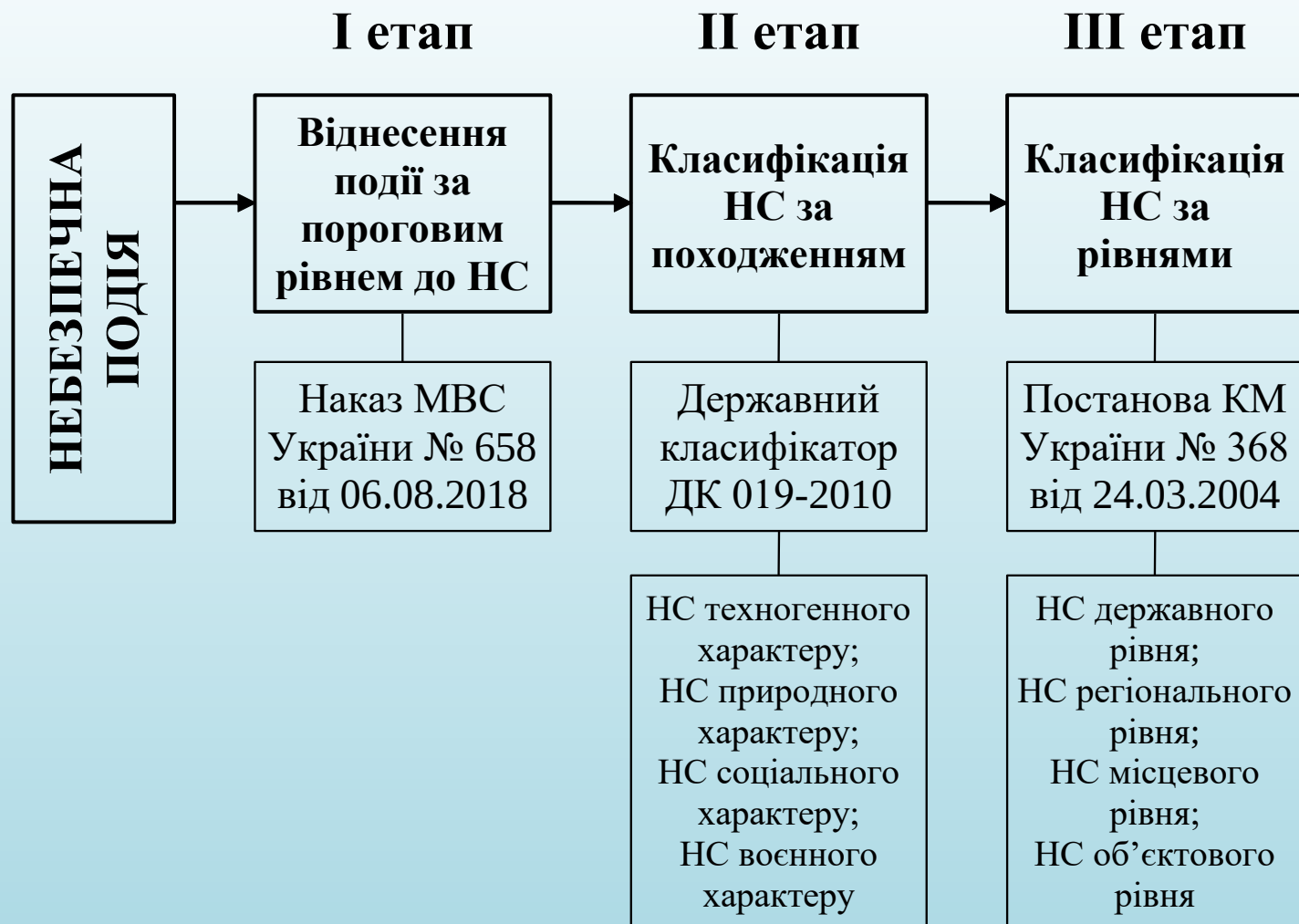
Правова основа класифікації НС:

1. Кодекс цивільного захисту України.
2. Наказ МВС України № 658 від 06.08.2018 “Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій”.
3. Постанова КМУ №368 від 24.03.04 “Про затвердження Порядку класифікації НС техногенного та природного характеру”.

Алгоритм класифікації надзвичайних ситуацій

1. Віднесення події за пороговим значенням до надзвичайної ситуації.
2. Класифікація її за походженням.
3. Класифікація за рівнем (рис. 1).

При цьому враховується характер походження надзвичайної ситуації, ступінь поширення її небезпечних чинників та розмір людських втрат і матеріальних збитків.

Алгоритм класифікації надзвичайних ситуацій

Класифікація надзвичайних ситуацій за причинами походження

- **НС техногенного характеру** – промислові, транспортні аварії (катастрофи) з вибухом, пожежі, аварії з викидом небезпечних хімічних, радіоактивних, біологічних речовин, раптове руйнування споруд і будівель, аварії на інженерних мережах, гідродинамічні аварії на греблях, дамбах тощо;
- **НС природного характеру** – небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні явища (землетруси, повені, буревії, снігові замети та ін.), природні пожежі, інфекційні захворювання людей, сільськогосподарських тварин, рослин (епідемії, епізоотії, епіфітотії) тощо;

- **НС соціального характеру**, що пов'язані з протиправними діями терористичного та антиконституційного спрямування: терористичні акти (збройний напад, захоплення важливих об'єктів, напад на екіпаж повітряного або морського судна), викрадення чи знищення суден, захоплення заручників, встановлення вибухових пристроїв у громадських місцях тощо;
- **НС воєнного характеру** — пов'язані з наслідками застосування зброї масового ураження або звичайних засобів ураження, під час яких виникають вторинні чинники ураження населення внаслідок зруйнування атомних і гідроелектричних станцій, складів і сховищ радіоактивних і токсичних речовин, нафтопродуктів, вибухівки тощо.

4 КЛАСИФІКАЦІЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

КОД	НАЗВА
10100	Аварії (катастрофи) на транспорті
10110	Аварії на транспорті з викиданням (загрозою викидання) небезпечних та шкідливих речовин
10111	Аварії на транспорті з викиданням (загрозою викидання) БНР
10112	Аварії на транспорті з викиданням (загрозою викидання) РР
10113	Аварії на транспорті з викиданням (загрозою викидання) НХР
10114	Аварії на транспорті з загрозою розливання пально-мастильних матеріалів
10120	Аварії на транспорті, в які потрапили керівники держави та народні депутати України
10130	Аварії на залізницях, у тому числі в метрополітені, з тяжкими наслідками (катастрофи)
10140	Аварії на водному транспорті
10141	Аварії риболовецьких і рибопромислових суден
10142	Аварії нафтоналивних суден з загрозою розливання пально-мастильних матеріалів
10143	Аварії на суднах для перевезення хімічних речовин
10144	Аварії пасажирських суден
10150	Авіаційні катастрофи
10151	Авіаційні катастрофи в аеропортах та населених пунктах
10152	Авіаційні катастрофи поза аеропортами та населеними пунктами

Рівні надзвичайних ситуацій

- Державного рівня.
- Регіонального рівня.
- Місцевого рівня.
- Об'єктового рівня.

Для визначення рівня НС встановлюються такі критерії:

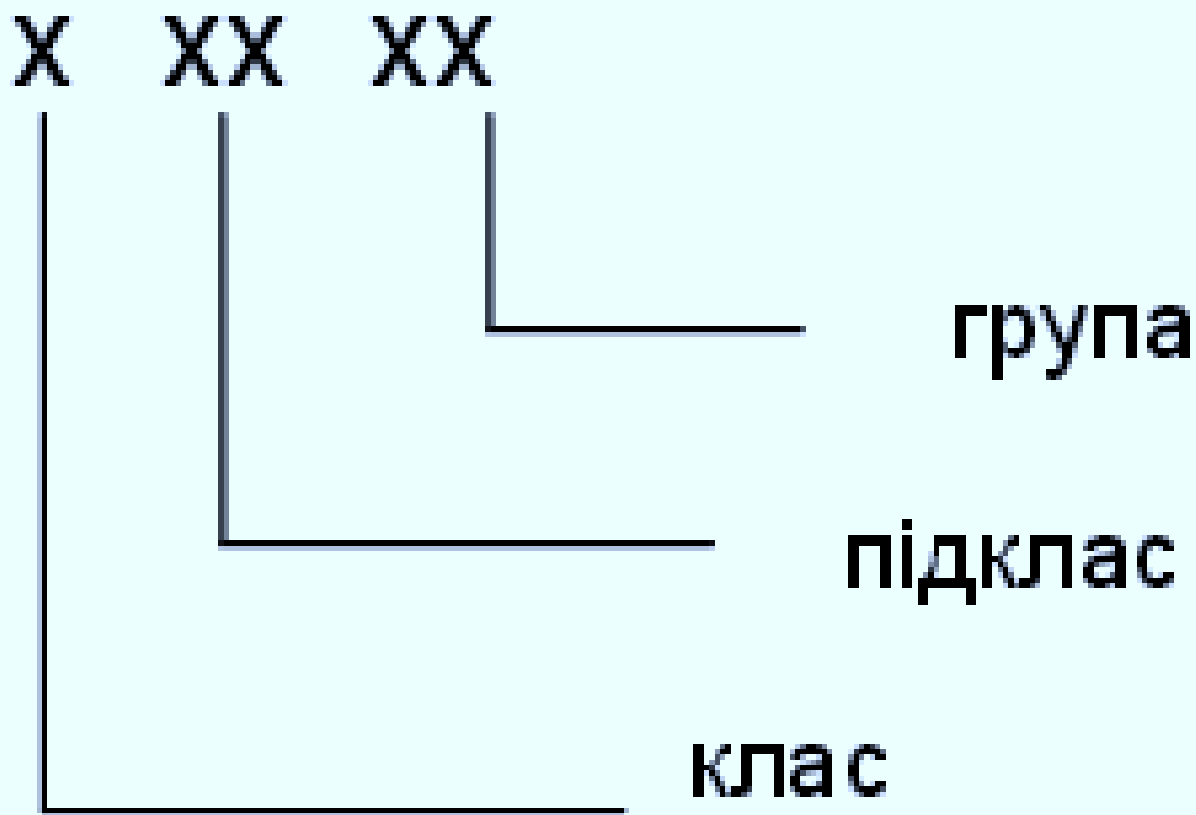
- Територіальне поширення та обсяги матеріальних і технічних ресурсів, що необхідні для ліквідації наслідків НС:
- Кількість людей, які постраждали або умови життєдіяльності яких було порушено внаслідок НС;
- Розмір заподіяних (очікуваних) збитків.

Критерії визначення рівня НС відповідно до Постанови КМУ від 24.03.04р. №368

Рівень НС		Загинуло осіб	Постраждало осіб	Порушено умови життєдіяльності населення понад 3 доби, осіб	Збитки, (в мінімальних заробітних плат)
	1	2	3	4	5
а	Державний	> 10	> 300	> 50 тис.	> 150 тис.
б	З урахуванням збитків	> 5	> 100	> 10 тис.	> 25 тис.
в	Територіальне поширення	- НС поширилась або може поширитись на територію інших держав			
г		- НС поширилась на територію 2-х регіонів, а для її ліквідації необхідні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих регіонів, але не менше 1% видатків їх бюджетів			
д	Регіональний	> 5	> 100	> 10 тис.	> 15 тис.
е	З урахуванням збитків	3-5	50-100	1 тис. – 10 тис.	> 5 тис.
ж	Територіальне поширення	- НС поширилась на територію 2-х районів, а для її ліквідації необхідні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих районів, але не менше 1% видатків їх бюджетів			
з	Місцевий	> 2	> 50	> 1 тис.	> 2 тис.
и	З урахуванням збитків	1-2	20-50	100-1 тис.	> 0,5 тис.
к	Територіальне поширення	- НС поширилась за територію 2-х ПНО, загрожує довкіллю, населеним пунктам, спорудам, а для її ліквідації необхідні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цього об'єкту			
л	Об'єктовий	Критерії надзвичайної ситуації не досягають зазначених показників			

24

**Загальна структура кодового позначення
Державного класифікатору НС
відповідає такій схемі**

2. Тріада «небезпека – ризик – безпека». Види ризиків

Для того щоб забезпечити безпеку якогось об'єкта захисту (будь-якої системи) потрібно вміти протистояти загрожуючим йому небезпекам. Так, **при аналізі проблеми безпеки (будь-якого об'єкта) розглядаються два основних поняття - небезпека і безпека. Поняття ризику в певній мірі пов'язує два перших поняття.** Таким чином, виникає основна тріада понять, що формується в даний час теорії ризику та безпеки: **«Небезпека – ризик – безпека»** .

Небезпека — явище будь-якої природи (фізичної, хімічної, біологічної, економічної, соціальної та ін.), здатне завдати шкоди особі, суспільству, державі, будь-якого об'єкта захисту .

Будь яка небезпека носить, як правило, потенційний характер і в реальності проявляється далеко не завжди. ***Ризик*** як раз і є мірою можливості реалізації конкретної небезпеки.

Ризик — кількісна характеристика (міра) можливості реалізації конкретної небезпеки та її наслідків, вимірювана, як правило, у відповідних одиницях.

Історично першим для вимірювання ризику використовувався підхід, що ґрунтувався на вимірюванні збитків у несприятливій ситуації (описується у книзі «Логіка, мистецтво мислити», що видана у французькому монастирі Порт-Рояль у 1662 р.) .

29

Найпростішою мірою ризику при даному підході є пара:

Q - ймовірність небажаної події;

W - наслідки у випадку її настання.

Обидва показники можуть бути мультиплікативним чином поєднані в один:

$$R = Q \cdot w$$

Це дозволяє порівнювати ситуації з різними наслідками та ймовірностями їх настання.

Кількісно ризик найчастіше визначається як

можливість реалізації певної небезпеки, можливість настання подій з негативними наслідками, тобто характеризується сукупністю двох властивостей :

1) **можливістю заподіяння шкоди**. Тому ризик часто пов'язують з розміром W збитків від негативної події або небезпечного явища, як правило, в натуральному (кількість постраждалих і загиблих, розмір зони дії небезпечних факторів) або вартісному виразі. Розрізняють збиток від реальної (проводять оцінку фактичної шкоди) і гіпотетичної негативної події.

Якщо розглядають гіпотетичну негативну подію, то про відповідні види збитків говорять як про передбачувані. Для різних сценаріїв розвитку небезпечного явища у надзвичайну ситуацію розрахунковим методом прогнозують різні значення збитку .

2) невизначеністю настання небезпечної події Q .

Якщо настання події закономірне, то її ймовірність дорівнює 1 і ризику немає; якщо події на розглянутому інтервалі часу є масовими і, отже, цілком передбачуваними, то ймовірність їх настання за розглянутий інтервал часу наближається до 1. Тоді ризику також немає, хоча збиток є.

Однак якщо роль відіграє і розкид збитку, то ризик все ж таки є, а для його виміру використовують показники невизначеності.

Таким чином, **показником ризику в рамках концепції ризику як небезпеки** є наступний вираз:

$$\begin{aligned} \text{Показник ризику} \left[\frac{\text{Збитки}}{\text{Час}} \right] &= \\ &= \text{Частота} \left[\frac{\text{Події}}{\text{Час}} \right] \times \text{Середні збитки} \left[\frac{\text{Збитки}}{\text{Події}} \right]. \end{aligned}$$

Управління ризиком – розробка та реалізація комплексу заходів (інженерно-технічного, економічного, соціального та іншого характеру), що дозволяють зменшити значення даного ризику до припустимого (прийняттого) рівня .

Безпека – стан об'єкта захисту (системи), при якому значення всіх ризиків не перевищують їх допустимих рівнів .

Види ризиків

Існуючі ризики різноманітні і можуть бути розділені на безліч категорій, тобто класифіковані за різними ознаками:

за ступенем впливу на життєдіяльність людини, життєздатність організації розрізняють такі види ризику:

- малий (заходи захисту приймати не потрібно);
- прийнятний (вживаються заходи контролю та захисту на основі принципів обґрунтування та оптимізації);
- надмірний (діяльність з вказаним рівнем ризику не допускається);

за об'єктом розглядаються ризики:

- для життя і здоров'я людей – індивідуальний;
- для суспільства – соціальний;
- для функціонування і розвитку (добробуту, життєздатності) організацій як соціально-економічних систем – підприємницький, економічний;
- для держави – стратегічний;
- для навколишнього природного середовища як умови розвитку людства – екологічний ризик (пов'язаний не з одномоментним збитком, а з довготривалими змінами середовища проживання, що приводять до негативних наслідків для населення і людства в цілому).

за місцем розташування джерела небезпеки щодо об'єкта розрізняють ризики:

- зовнішні;
- внутрішні.

Для організації до зовнішніх джерел небезпеки відносяться економічна кон'юнктура, конкуренти, а до внутрішніх - ризики, пов'язані з прийнятими рішеннями, протиріччями в керівництві та ін.

Внутрішнім джерелом ризику для життя і здоров'я людини є її організм (хвороби).

за причинами виникнення розрізняють ризики, пов'язані з:

- небезпечними явищами;
- можливими реалізаціями (сценаріями) негативних тенденцій розвитку;
- нестабільністю умов діяльності організації, що приводить до відхилення фактичного результату діяльності від очікуваного, до помилкових рішень в ризикових ситуаціях.

за можливістю страхування ризику поділяються на групи:

- ті, що підлягають страхуванню, до яких відносяться ризики, які можуть бути передані відповідним страховим організаціям;
- ті, що не підлягають страхуванню, до яких відносяться ті їх види, по яких відсутня пропозиція відповідних страхових продуктів на страховому ринку.

3. Пожежні ризики

Пожежний ризик — кількісна характеристика можливості реалізації пожежної небезпеки (та її наслідків), яка вимірюється, як правило, у відповідних одиницях .

Управління пожежним ризиком — розробка та реалізація комплексу заходів (інженерно-технічного, економічного, соціального та іншого характеру), що дозволяють зменшити значення даного пожежного ризику до припустимого (прийнятного) рівня .

Допустимий пожежний ризик —

пожежний ризик, рівень якого допустимо і обґрунтований виходячи з соціально-економічних умов .

Індивідуальний пожежний ризик —

пожежний ризик, який може призвести до загибелі людини в результаті впливу небезпечних факторів пожежі.

Соціальний пожежний ризик — ступінь

небезпеки, що веде до загибелі групи людей в результаті впливу небезпечних факторів пожежі .

Локальні та інтегральні ризики

Вся сучасна теорія ризику і безпеки досліджує, головним чином, тільки техногенні ризики різноманітних об'єктів критичної інфраструктури (ТЕЦ, АЕС, НПЗ та ін.). При цьому, оцінюється небезпека, насамперед, будівель, споруд і технологій даного об'єкта захисту, потім – території цього об'єкта та прилеглої до неї сельбищної території .

Однак, не менший інтерес представляє оцінка комплексної безпеки таких об'єктів захисту як міста, особливо великі і найбільші, мегаполіси та агломерації (тобто урбанізовані території), регіони, країни, континенти і вся планета в цілому .

Для цих об'єктів захисту повинна бути введена зовсім інша система ризиків, а звичні поняття, наприклад, індивідуальні та соціальні ризики, придбають нові смислові значення на відміну від промислових і подібних їм порівняно невеликих об'єктів захисту. У зв'язку з цим, введемо умовні поняття **локальних та інтегральних ризиків** .

Локальні ризики характеризують небезпеки, що загрожують таким об'єктам захисту як підприємства, транспортні засоби тощо .

Інтегральні ризики характеризують комплекс небезпек, що загрожують таким великим і складним об'єктам захисту як міста, регіони, країни, що включає в себе як елементи будівлі, споруди, різні підприємства, транспортні мережі тощо, тобто вони враховують і «підсумовують» всі локальні ризики, властиві цим системам .

До основних інтегральних пожежних ризиків (далі пожежні ризики) будемо відносити наступні:

- ризик для людини зіткнутися з пожежею (його небезпечними факторами) за одиницю часу:

$$R_1 = \frac{K_{\text{Пожеж.}}}{N_{\text{Насел.}}}$$

- ризик для людини загинути при пожежі (виявитися його жертвою) :

$$R_2 = \frac{N_{Загубл.}}{K_{Пожеж.}}$$

— ризик $R_3 = R_1 \cdot R_2$ для людини загинути від пожежі за одиницю часу :

$$R_3 = \frac{N_{Загибл.}}{N_{Насел.}}$$

$K_{Пожеж.}$ — кількість пожеж

$N_{Загибл.}$ — кількість загиблих на пожежі

$N_{Насел.}$ — кількість населення

Крім перерахованих вище пожежних ризиків можна розглядати ризики травмування при пожежах як цивільних осіб, так і пожежних (причому можлива деталізація ризиків за видами травм); ризики виникнення пожеж з різних причин (блискавка, підпал, коротке замикання в електромережі, пічне опалення, ігри дітей та ін.); ризики виникнення і розвитку пожеж у будинках різного призначення, різної поверховості, різного ступеня вогнестійкості та ін.

Всі ці пожежні ризики являють інтерес, зокрема, для страхових компаній, для фірм, що виробляють протипожежне обладнання, для проектувальників будівель і споруд та інших фахівців .

4. Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації»

Надзвичайна екологічна ситуація - надзвичайна ситуація, при якій на окремих місцевості сталися негативні зміни в навколишньому природному середовищі, що потребують застосування надзвичайних заходів з боку держави.

Негативні зміни в навколишньому природному середовищі - це втрата, виснаження чи знищення окремих природних комплексів та ресурсів внаслідок надмірного забруднення навколишнього природного середовища, руйнівного впливу стихійних сил природи та інших факторів, що обмежують або виключають можливість життєдіяльності людини та провадження господарської діяльності в цих умовах.

НАДЗВИЧАЙНА СИТУАЦІЯ – обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

ЗОНА НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ – окрема територія, акваторія, де сталася надзвичайна ситуація.

НЕБЕЗПЕЧНИЙ ЧИННИК – складова частина небезпечного явища (пожежа, вибух, викидання, загроза викидання небезпечних хімічних, радіоактивних і біологічно небезпечних речовин) або процесу, що характеризується фізичною, хімічною, біологічною чи іншою дією (впливом), перевищенням нормативних показників і створює загрозу життю та/або здоров'ю людини.

ЗОНА МОЖЛИВОГО УРАЖЕННЯ – окрема територія, акваторія, на якій внаслідок настання надзвичайної ситуації виникає загроза життю або здоров'ю людей та заподіяна шкода майну.

НАДЗВИЧАЙНА ЕКОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ – надзвичайна ситуація, при якій на окремій місцевості сталися негативні зміни в навколишньому природному середовищі, що потребують застосування надзвичайних заходів з боку держави.

НЕГАТИВНІ ЗМІНИ В НАВКОЛИШНЬОМУ ПРИРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ – це втрата, виснаження чи знищення окремих природних комплексів та ресурсів внаслідок надмірного забруднення навколишнього природного середовища, руйнівного впливу стихійних сил природи та інших факторів, що обмежують або виключають можливість життєдіяльності людини та провадження господарської діяльності в цих умовах.

Підставами для оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації є:

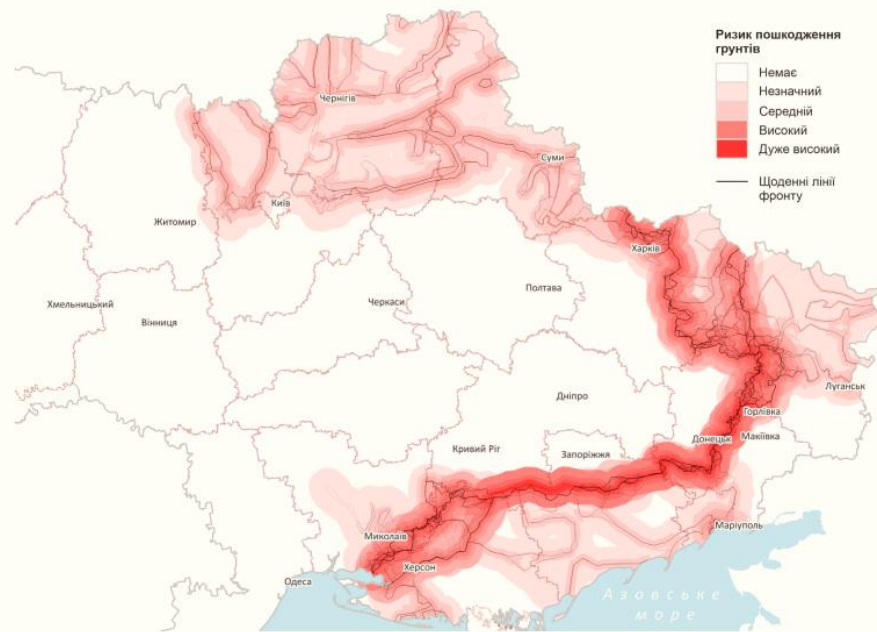
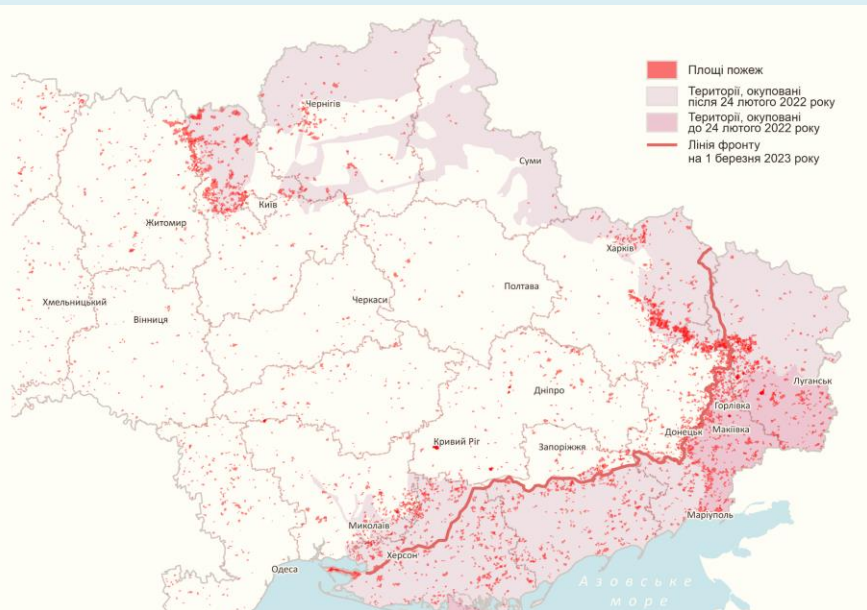
- значне перевищення гранично допустимих норм показників якості навколишнього природного середовища, визначених законодавством;
- виникнення реальної загрози життю та здоров'ю великої кількості людей або заподіяння значної матеріальної шкоди юридичним, фізичним особам чи навколишньому природному середовищу внаслідок надмірного забруднення навколишнього природного середовища, руйнівного впливу стихійних сил природи чи інших факторів;
- негативні зміни, що сталися в навколишньому природному середовищі на значній території і які неможливо усунути без застосування надзвичайних заходів з боку держави;
- негативні зміни, що сталися в навколишньому природному середовищі, які суттєво обмежують або виключають можливість проживання населення і провадження господарської діяльності на відповідній території;
- значне збільшення рівня захворюваності населення внаслідок негативних змін у навколишньому природному середовищі.

Ситуація на Херсонщині після підриву Каховської ГЕС в ніч на 6 червня є вельми критичною – у однойменному водосховищі, яке повністю зруйноване і відновленню не підлягає різко падає рівень води. Дніпро, в свою чергу, стає більш повноводним, тож існує серйозний ризик підтоплення частини населених пунктів.

“Під загрозою зникнення 30% природно-заповідного фонду Херсонської області. Вода з Каховського водосховища зрівняла з водним дзеркалом нацпарк “Нижняодніпровський”. Триває обміління акваторії в нацпарках “Великий Луг” – на 4,2 метра і “Кам’янська Січ” – на 6 метрів. Окупованим росіянами Олешківським піскам загрожує підняття ґрунтових вод”, – написав Міністр захисту довкілля та природних ресурсів Руслан Стрілець.

Ризики пошкодження ґрунтів в зонах бойових дій

Оцінка площ лісових та трав'яних пожеж в зонах бойових дій

Військова агресія РФ призвела до цілого ряду небезпечних впливів на всі складові довкілля - атмосферне повітря, ґрунти та ландшафти, поверхневі і підземні води, рослинність, тваринний світ.

Внаслідок військових дій зазнали значних пошкоджень лісові та лісо-захисні насадження. Найбільші ризики для лісових насаджень пов'язані з лісовими пожежами, що виникають внаслідок вибухів боєприпасів або умисних підпалів, пов'язаних з тактикою ведення бойових дій. Крім того, значні лісові площі постраждали від механічних пошкоджень, що виникають під час маневрів військової техніки та від вибухів боєприпасів, що призводить до ослаблення або загибелі лісових насаджень.

5. Концепція управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру

Концепція управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22.01.2014 р. №37-р.

Підвищення ступеня захищеності населення і територій України від надзвичайних ситуацій, зменшення ризиків виникнення та мінімізація наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру (далі - надзвичайні ситуації) належить до **пріоритетних завдань єдиної державної системи цивільного захисту**.

За результатами **аналізу функціонування єдиної державної системи цивільного захисту** впровадження на території України сучасних принципів регулювання у сфері техногенної та природної безпеки здійснюється повільними темпами. **Запровадження європейських стандартів безпечної життєдіяльності**, що є однією з вимог інтеграції України в ЄС, можливе за умови реалізації концептуальних і методологічних інновацій та інституціональних перетворень.

Необхідність **впровадження концептуальних засад управління ризиками** виникнення надзвичайних ситуацій викликана наявністю небезпечних чинників техногенного та природного характеру, зокрема:

- значної кількості потенційно небезпечних об'єктів на території;
- високого рівня травматизму та смертності населення, спричиненого небезпечними подіями та нещасними випадками;
- високого рівня ризиків виникнення надзвичайних ситуацій природного характеру, зумовленого глобальними та регіональними змінами клімату, зростанням сейсмічної активності тощо, а також інтенсифікацією впливу техногенної діяльності людини на навколишнє природне середовище;
- високого рівня ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру, зумовленого критичним ступенем зношеності (60-80 відсотків) основних виробничих фондів у галузях промисловості та агропромисловому комплексі;
- недостатнього технічного і технологічного рівнів розвитку державної системи спостережень за небезпечними чинниками, що зумовлюють виникнення надзвичайних ситуацій.

Ураховуючи світовий досвід, **найбільш ефективним є управління ризиками**, яке ґрунтується на досягненні певного рівня безпеки, балансу вигод і витрат в межах окремого об'єкта, території і держави в цілому.

Метою Концепції є запровадження сучасних методів управління ризиками для зменшення кількості та мінімізації соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій, забезпечення досягнення гарантованого рівня безпеки громадянина і суспільства .

Основою нормативної бази ризиків
є два основних нормативних рівні ризиків:
мінімальний і гранично допустимий.

Під час визначення рівнів прийнятних ризиків застосовуватимуться значення ризиків, що використовуються в економічно розвинutih державах, а саме:

- ***мінімальний ризик*** — менший або який дорівнює $1 \cdot 10^{-8}$;
- ***гранично допустимий ризик*** — який дорівнює $1 \cdot 10^{-5}$.

Пріоритетним напрямом є *міжнародне співробітництво у сфері управління ризиками* для забезпечення підвищення ефективності запобігання виникненню масштабних надзвичайних ситуацій та новим видам загроз .

Об'єднання роботи систем цивільного захисту України та інших держав з метою вирішення завдань з управління ризиками викликано:

- глобальним характером окремих надзвичайних ситуацій;
- можливістю поширення наслідків певних видів надзвичайних ситуацій на території інших держав;
- міжнародними зобов'язаннями України щодо запобігання виникненню масштабних надзвичайних ситуацій, а також щодо інформування, нейтралізації і надання допомоги у разі їх виникнення;
- необхідністю інтеграції України в європейську мережу моніторингу надзвичайних ситуацій;
- наявністю вигод від міжнародного співробітництва у сфері управління ризиками .

Реалізація Концепції дасть змогу :

- запровадити нові дієві форми аналізу, оцінки, експертизи і контролю безпеки потенційно небезпечних об'єктів на всіх етапах життєвого циклу;
- запровадити нормування рівнів ризиків та застосування відповідних норм під час удосконалення механізмів державного регулювання у сфері техногенної та природної безпеки;
- створити сприятливі умови для запровадження системи аналізу та управління ризиками як основи регулювання безпеки населення і територій України;
- прискорити формування єдиного підходу з управління безпекою в усіх сферах і галузях виробництва;
- забезпечити прозорість, відкритість і ефективність діяльності органів державної влади у сфері управління ризиками .